

Kaliningrad oblast' – En russisk ø i EU

Godt og vel 680 km fra København ligger Kaliningrad oblast', en russisk enklave (eller eksklave, om man vil) med lidt under 950.000 indbyggere. Den har klaret sig bedre, end mange frygtede i 90'erne og først i 00'erne, men dårligere, end andre håbede.

JESPER KARUP PEDERSEN*

Cand. Polit., PhD (Econ),
Projektchef,
COWI A/S
(jkip@cowi.dk)

Kaliningrad oblast' syner ikke af meget på europakortet, men den står højt på dagsordenen, ikke kun i Warszawa og Vilnius, men også i Moskva og Bruxelles. I alt fald følges udviklingen i den tidligere østprensiske region nøje. Siden EU's udvidelse i 2004 har den ligget som en russisk ø i EU omgivet af Polen og Litauen. Hvordan ser den økonomiske og sociale udvikling i regionen ud? Hvorfor er identitetsproblemerne for regionen og dens indbyggere så store? Hvori består de største barrierer for fortsat økonomisk vækst? Hvordan ser fremtidsudsigterne ud, og hvad kan EU og andre i Vest gøre for at bidrage til, at Kaliningrad oblast' når de mål, den regionale regering har sat sig? De spørgsmål vil jeg forsøge at besvare i denne artikel – til dels på baggrund af egne erfaringer først i 00'erne med at bistå den regionale regering med at udarbejde og, nok så vigtigt, implementere en strategi for regionens økonomiske og sociale udvikling i perioden indtil 2010.

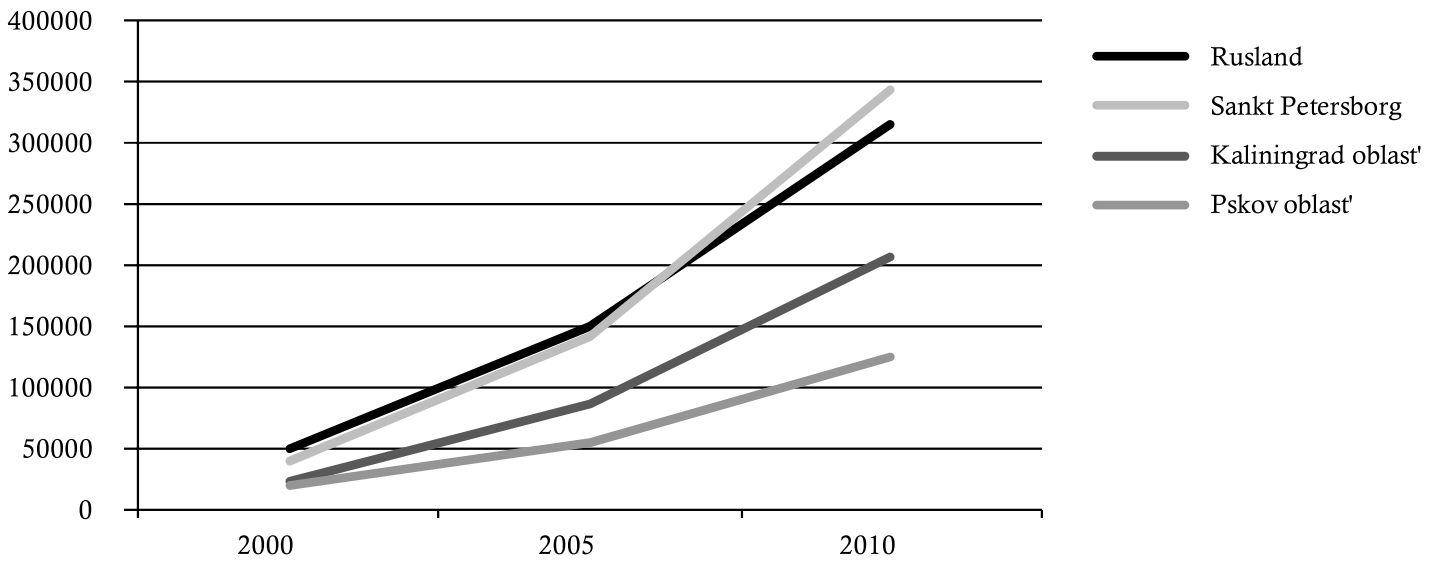
Indledningsvis skal nævnes, at selv om Kaliningrad oblast' på mange måder adskiller sig fra andre regioner i Rusland, først og sidst på grund af dens beliggenhed, så har den også meget til fælles med disse (og for den sags skyld også med andre lande i det tidligere Sovjetunionen). Således er mange af de udfordringer, som regionen står over for, ikke så forskellige endda fra dem, andre regioner i Rusland står over for. Man skal være sig for at gøre Kaliningrad oblast' mere speciel, end den er.

Bedre end skidt

Hvordan ser den økonomiske og sociale udvikling i regionen ud? Nøgletallene for den økonomiske og sociale udvikling ser bedre ud, end mange frygtede, ikke mindst i begyndelsen af 00'erne. Kaliningrad oblast' er ikke blevet en fattigdomslomme i EU. Til gengæld har den økonomiske og sociale udvikling i regionen heller ikke stået mål med alle strategierne, planerne og programmerne.

Den mildt sat mistrøstige økonomiske udvikling i 90'erne vender på tærsklen til det nye årtusinde. Op gennem 00'erne oplever Kaliningrad oblast' en pæn vækst i bruttoregionalproduktet, et meget anvendt mål i russisk statistik for den samlede værditilvækst i hver af Ruslands 83 regioner, inklusive Moskva og Sankt Petersborg. Det gælder også for bruttoregionalproduktet per capita, om end gabet til Rusland og Sankt Petersborg, vækstcenteret i det nordvestlige føderale distrikt, som regionen hører til, ikke lukkes (Figur 1). Nok så interessant er, at Kaliningrad oblast' distancerer sig markant fra andre regioner i det nordvestlige føderale distrikt, heriblandt Pskov oblast', som op gennem 90'er lå på niveau med Kaliningrad oblast' med hensyn til økonomisk og også social udvikling.

NOTE * Jeg vil godt rette en særlig tak til Arne Grove, direktør for Nordisk Ministerråd's informationskontor i Kaliningrad og tillige Danmarks honorære konsul i Kaliningrad, for værdifulde indspark i forbindelse med arbejdet med denne artikel. Det ændrer ikke ved, at den helt og holdent står for min regning.

Figur 1 Pæn vækst i bruttoregionalproduktet per capita op gennem 00'erne¹

Note: 1) Bruttoregionalproduktet per capita, RUR, årets priser, 2000-2010. Rosstat opgør det også for Rusland. Den samlede inflation androg 272% i perioden, hvis forbrugerprisindekset bruges. Det vil sige, at priserne steg næsten 4 gange. Opgjort i reale priser steg bruttoregionalproduktet per capita i Pskov oblast' lidt over 60%.

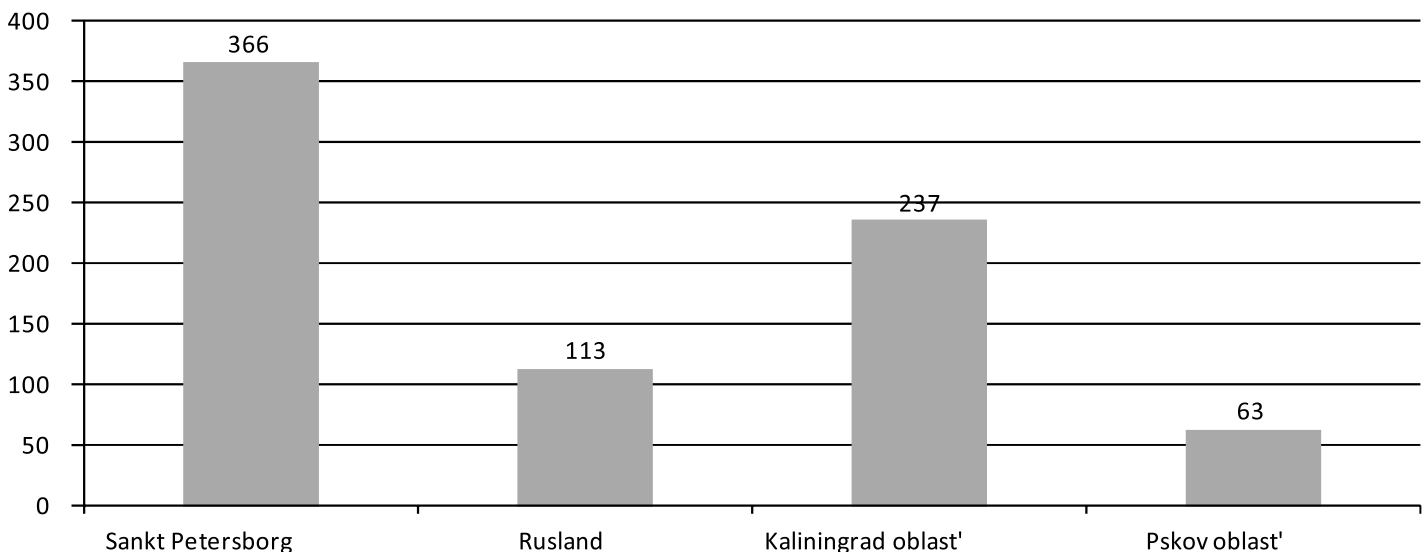
Kilde: Rosstat, 2011b.

Meget tyder på, at forskellen i levestandard til Polen og Litauen er blevet mindre i løbet af de sidste 10-15 år, om end det kan være svært at opgøre præcist. I 2010 lå den gennemsnitlige månedsløn på rundt regnet 790 EUR i Polen og 560 EUR i Litauen mod 460 EUR i Kaliningrad oblast'.

Den økonomiske vækst har i vid udstrækning været handelsbaseret (eller importbaseret, idet handelen i vid udstrækning

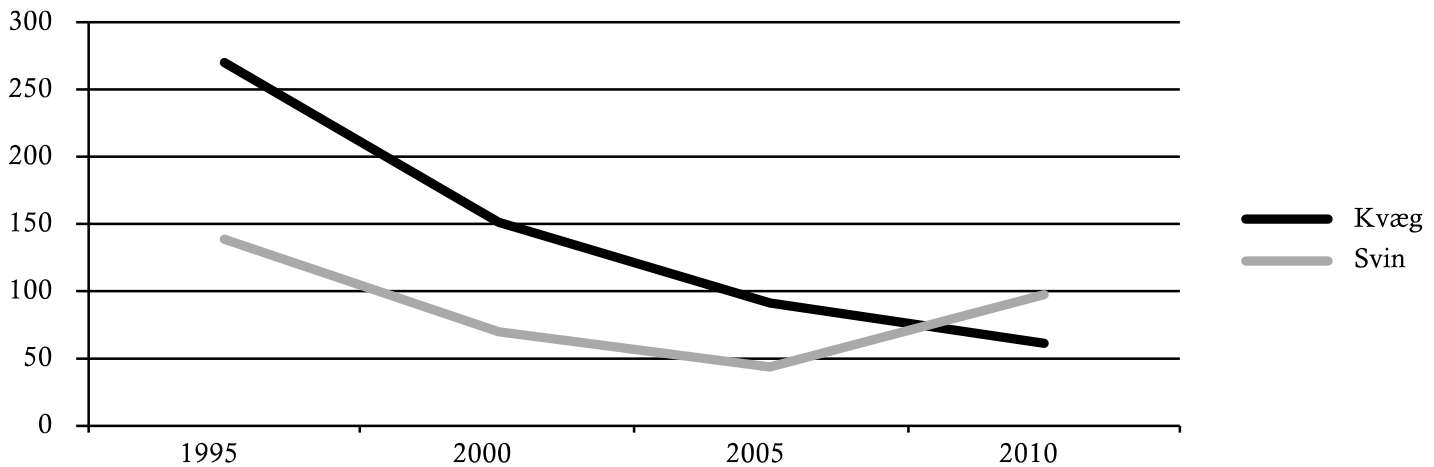
har baseret sig på import fra udenlandske markeder, ikke kun europæiske), om end store infrastrukturprojekter, finansieret af Moskva, også har bidraget.

I 1996 fik regionen status af økonomisk frizone, hvilket betød, at al vareimport til regionen blev fritaget for told og indirekte skatter, navnlig moms. Resultatet kan aflæses i regionens udenrigshandelsstatistik. 90% af udenrigshandelen hidrører

Figur 2 Relativt mange små virksomheder¹

Note: 1) Antal små virksomheder, defineret som virksomheder med under 100 ansatte, pr. 10.000 indbyggere, 2009.

Kilde: Rosstat, 2011b.

Figur 3 Kødproduktion i frit fald¹

Note: 1) Antal kvæg og svin i Kaliningrad oplast', 1995-2010, opgjort i 1000.
Kilde: Rosstat, 2011a.

fra import, fortrinsvis halvfabrikata, der bruges i produktionen af biler, tv og andre varer beregnet på det russiske marked. Hovedparten af importen kommer fra Kina, Tyskland, Sydkorea og Slovakiet (rundt regnet 60 % kommer i dag fra de fire lande). Men den økonomiske frizone har ikke kun ført økonomisk vækst med sig. Den har også ført en skævriddning af økonomien i retning af handel, »eksport« af varer til Rusland – i nogle tilfælde varer, der kun har fået anden indpakning – og sort økonomi med sig. Nok så vigtigt, set fra Moskva, er, at den økonomiske frizone har bidraget til at erodere indtægterne til det føderale budget, hvorfor lovgivningen nu ændres. Nye, langt mindre gunstige regler skal træde i kraft i 2017, og den regionale regering forhandler for øjeblikket med Moskva om, hvori de skal bestå.

Til dels på grund af regionens status som økonomisk frizone er den kendetegnet ved et relativt stort antal små og mellemstore virksomheder, som har bidraget til den økonomiske vækst. De vejer ikke lige så tungt som i Sankt Petersborg, men meget mere end i Rusland i gennemsnit (Figur 2).

På andre områder er der ikke meget at råbe hurra for. Her skal udviklingen i de udenlandske investeringer, landbrugsproduktionen og arbejdsløsheden fremhæves.

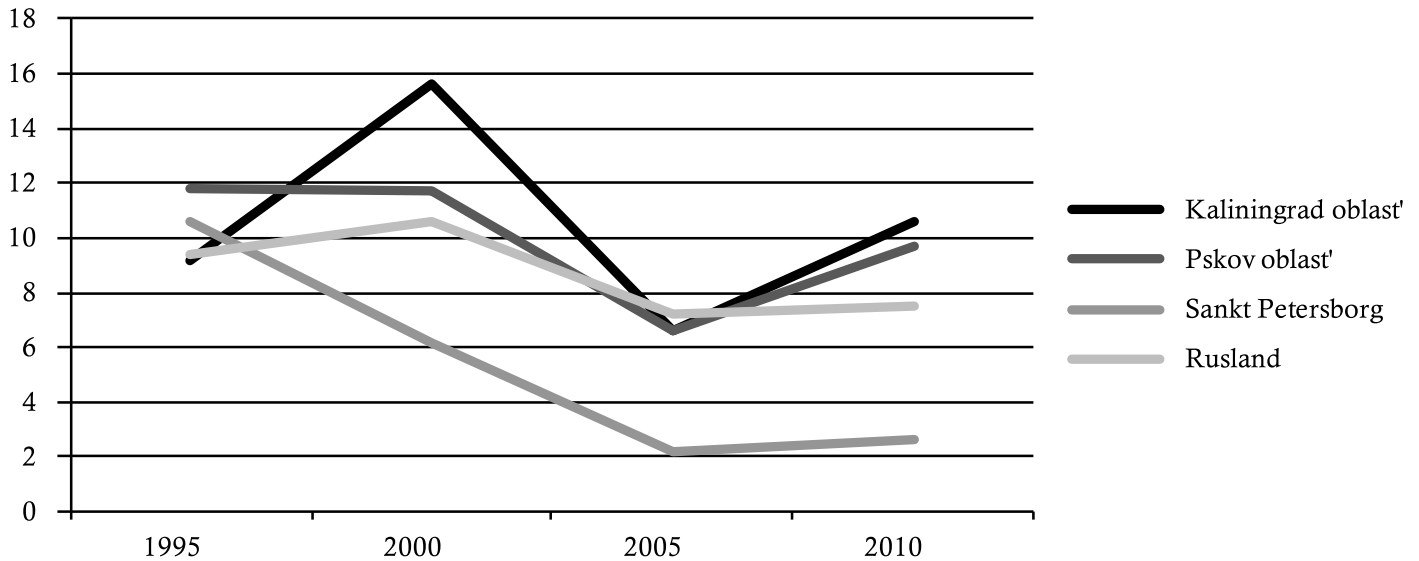
De udenlandske investeringer, herunder direkte investeringer, er, om ikke udeblevet, så på et niveau pænt under niveauet for Rusland, opgjort per capita. I 2010 lå de udenlandske investeringer i Kaliningrad oblast' på USD 220 per capita, i Rusland på USD 804 per capita. Flere udenlandske investorer har trukket sig ud eller undladt at gennemføre planlagte investeringer med henvisning til de løbende ændringer i lovgivningen, manglen på kvalificeret arbejdskraft og beliggenheden, langt fra Ruslands vækstcentre. Et eksempel er IKEA, der i 2010 opgav en påtænkt investering. Hertil kommer, at en stor del af

de udenlandske investeringer kommer fra Cypern (læs: russiske investorer), i 2011 hele 32%. Den føderale regering tegner sig, sammen med store russiske virksomheder med tætte bånd til den føderale og/eller regionale regering, for langt størstedelen af investeringerne i Kaliningrad oblast' og stort set alle store investeringer, så som kraftvarmeværket TEC-2, lufthavnen Khrabrovo og det store atomkraftværk, der er under opførelse nær byen Neman.

Landbrugsproduktionen og ikke mindst kødproduktionen er faldet drastisk. Bestanden af kvæg og svin er blevet mere end halveret (Figur 3). En vigtig grund hertil er den økonomiske frizone, der har gjort det svært for landbrug i regionen at konkurrere med udenlandske leverandører. I de senere år er der imidlertid blevet foretaget store investeringer i industrielt landbrug, ikke mindst inden for svineproduktionen. En af de store udenlandske investorer er det norske Baltic Russia Pork Invest.

Arbejdsløsheden har ligget relativt højt i hele perioden siden 1995 (Figur 4). Det er et paradoks, idet der samtidig er mangel på faglært og ufaglært arbejdskraft. Således finder der i disse år en indvandring sted af lavt kvalificerede bygningsarbejdere fra Centralasien. En del af forklaringen er givetvis, at den sorte økonomi er mere udbredt i Kaliningrad oblast' end i Rusland som helhed.

Et område, hvor udviklingen næsten skriger til himlen, er befolkningens sundhedstilstand. Ligesom i resten af Rusland, er levealderen markant lavere end i Polen og Litauen, for slet ikke at tale om Danmark (Figur 5). Det skyldes ikke kun, men også, at offentlige investeringer i sundhedssektoren ikke har haft høj prioritet. De, der har råd, tager til lægen i Polen eller Litauen, idet privatklinikkerne og -hospitalet dér efter sigende er billigere og bedre end de, der findes i Kaliningrad oblast'. I øvrigt

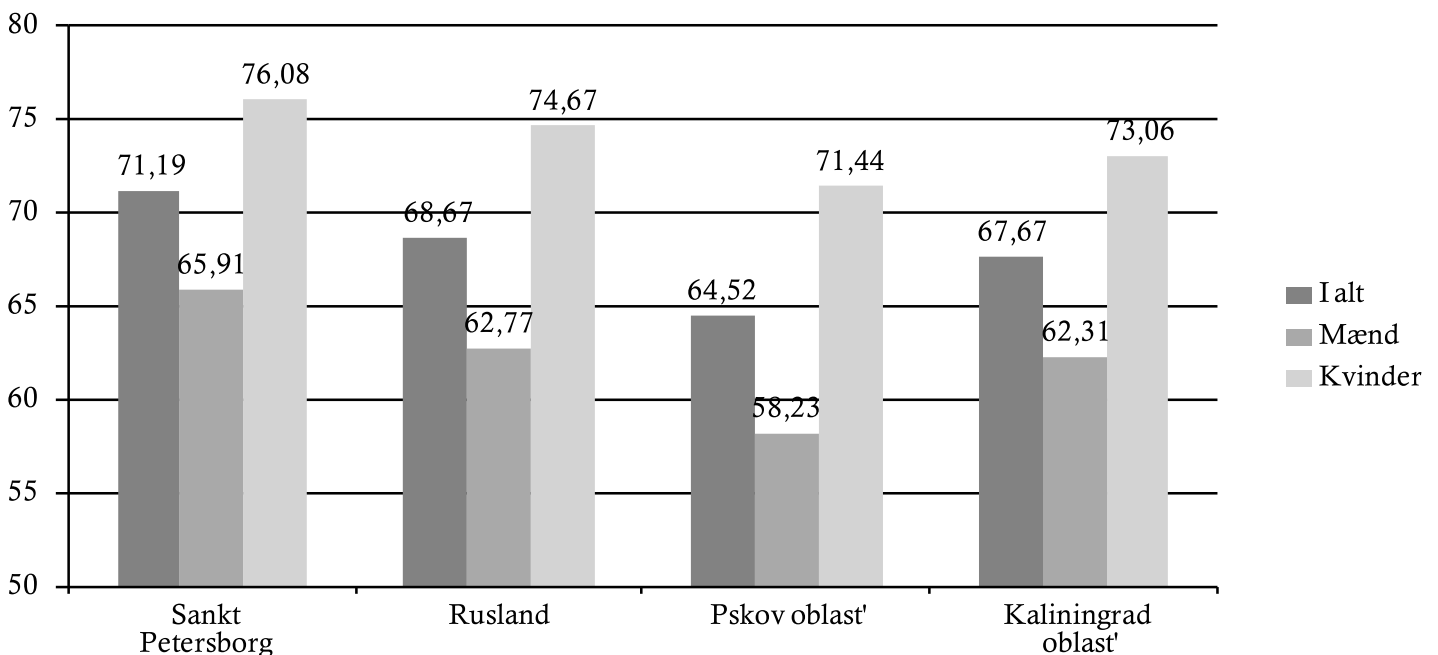
Figur 4 Høj arbejdsløshed¹

Note: 1) Andel af arbejdsstyrken uden job, opgjort på baggrund af husholdningsundersøgelser, %, 1995-2010.
Kilde: Rosstat, 2011b.

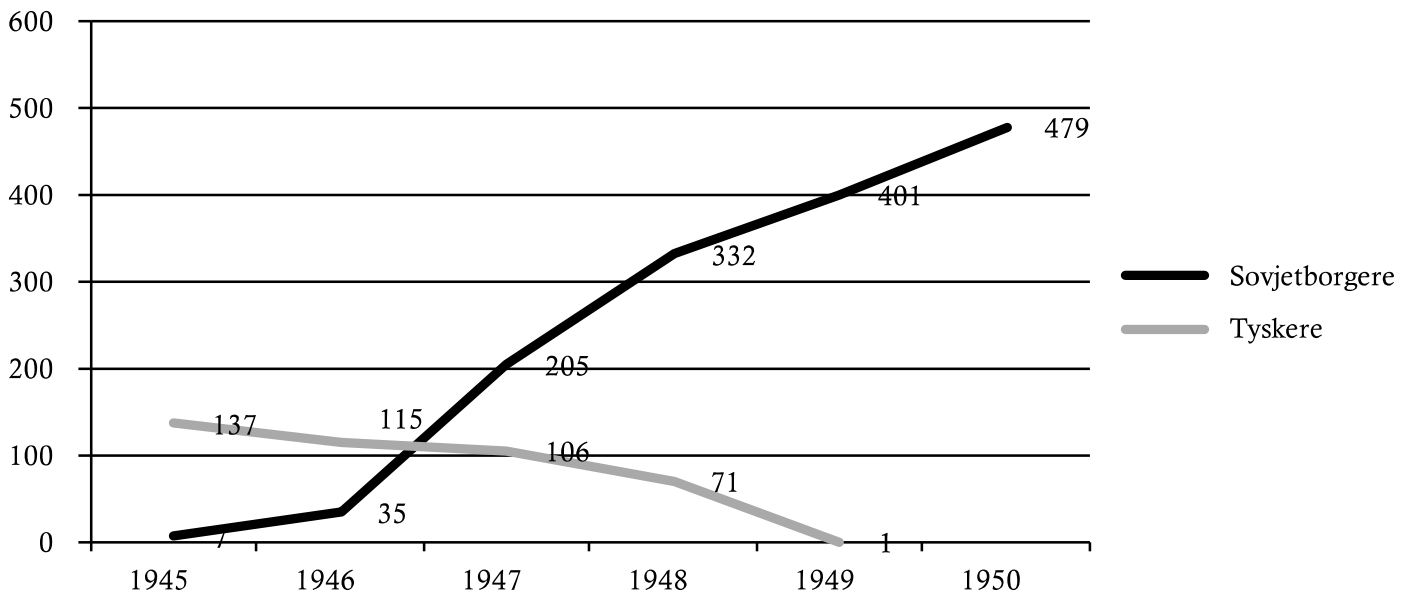
er det påfaldende, at de offentlige investeringer i sundhedssektoren, uddannelsessektoren og miljøsektoren, alle sammen sektorer af stor betydning for borgernes velfærd, har været lave. Kaliningrad by, der tæller 433.000 indbyggere, har ikke et anlæg til rensning af spildevand, hvorfor den er en af de største kilder til forurening af Østersøen.

Kaliningrad by hedder »König«

Hvorfor er identitetsproblemerne for regionen og dens indbyggere så store? Det er ikke kun befolkningen i Kaliningrad oblast', der er optaget af deres »nationale og åndelige identitet« for nu at citere fra Putin's tale til nationen i december 2012. Befolkningen i det øvrige Rusland er det også. Men befolkning-

Figur 5 Levealderen er ikke noget at skrive hjem om¹

Note: 1) Gennemsnitlig levealder for en 0-årig, år, 2009.
Kilde: Rosstat, 2010.

Figur 6 Ny befolkning i løbet af 5 år¹

Note: 1) Antal sovjetborgere og tyskere i Kaliningrad oblast', 1945-1950, opgjort i 1000.

Kilde: Kretinin, G.V. et al., 2004.

gen i Kaliningrad oblast' er, det er mit indtryk, i særlig grad optaget heraf. Hvorfor?

Regionen har en omtumlet historie. Fra 1871 og indtil afslutningen af 2. Verdenskrig hed området Königsberg og var en del af Tyskland. Krigen vendte op og ned på regionen.

Hele den indre del af Königsberg by blev lagt øde under de langvarige krigshandlinger i 1945. Mærkeligt nok blev borgen på en høj i bymidten ikke ødelagt og heller ikke domkirken fra middelalderen med Kants grav. Borgen blev imidlertid sprængt i luften under Stalin; på borghøjen påbegyndtes senere opførelsen af Sovjeternes Hus, et aldrig færdiggjort byggeri, der i dag står som en stærkt synlig, aldeles ubrugelig og grim højhusruin. Domkirken fik en bedre skæbne. Den er blevet restaureret for russiske og tyske midler og anvendes i dag til kulturelle formål.

Ved den sovjetiske magtovertagelse blev regionen omdøbt til Kaliningrad, og de oprindelige tyske indbyggere, der ikke allerede var flygtet, blev deporteret (Figur 5). I dag er 82 % af befolkningen russere, mens ukrainere og hviderussere udgør de to næststørste befolkningsgrupper. Alle kan fortælle anekdoter om, hvordan deres forældre eller de selv kom til regionen fra den ene eller anden del af Sovjetunionen, mange af dem tilskyndet af udsigten til eget hus, egen jordlod (0,5 ha) og lån på fordelagtige vilkår.

Det er svært at sige præcist, hvad det har betydet for regionen og dens udvikling. Sikkert er, at det har haft betydning, og også at det har betydning for den rolle, Kaliningrad oblast' spiller og vil spille i fremtiden i forhold til Moskva og Bruxelles. I dag hedder Kaliningrad by »König« i folkemunde. Mange firmaer

gør brug af navnet. Det er populært. Ikke fordi menigmand drømmer sig tilbage til Tyskland, men fordi man er i færd med at forlige sig med sin historie, som indtil for 20 år siden var mere eller mindre lukket land i det offentlige rum.

Fravær af troværdig stat

Hvori består de største barrierer for fortsat økonomisk vækst? Antallet af barrierer er mange. Herom er alle enige. Også den regionale regering, som i sin »Strategi for den langsigtede sociale og økonomiske udvikling af Kaliningrad oblast'«, der blev vedtaget i 2012 og vedrører perioden 2012-2031, og i sit »Program for den sociale og økonomiske udvikling af Kaliningrad oblast' i perioden 2007-2016«, der blev vedtaget i 2006, opremser alle de mange barrierer, én for én.

Usikkerheden om konsekvenserne af Ruslands WTO-medlemskab, manglen på en klar, langsigtet og fælles plan mellem Rusland og EU om regionens integration i Østersøregionen, uklarheden om, hvori de nye regler for den økonomiske frizone kommer til at bestå, produktiviteten inden for industri og landbrug, ubalancen i udenrigshandelen, det lave niveau for udenlandske investeringer, manglen på faglært og ufaglært arbejdskraft, problemet med at holde på veluddannede unge, sort økonomi og skatteunddragelse, forureningen, befolkningens lave sundhedstilstand, den nedslidte infrastruktur inden for stort set alle områder... Den regionale regerings nugældende strategi og program for den økonomiske og sociale udvikling kommer rundt om mangt og meget. Ret beset er der ikke en eneste barriere, som ikke nævnes. En anden ting er så, at nogle af barriererne, heriblandt nogle af de efter min mening vigtigste, ikke vies megen plads i de to dokumenter.

I øvrigt baserer strategien sig på tre såkaldte principper, der angiver den overordnede målsætning:

1. social orientering, så velfærd og levestandard i regionen øges;
2. bæredygtig udvikling, så der skabes »en konkurrencedygtig og afbalanceret økonomi«, der sikrer »beskæftigelse i sektorer med stort potentiale for bæredygtig vækst«;
3. samarbejde, så »strategiske udfordringer af betydning for regionens sociale, økonomiske og territoriale løses under hensyntagen til regionale, tværregionale og nationale interesser« (med »tværregionale« interesser sigtes til integrationen i Østersøregionen).

I det følgende vil jeg fremhæve tre, nært forbundne barrierer, som jeg anser for at være de største.

Den første vedrører Moskva. Kaliningrad oblast' er dybt afhængig af Moskva, hvormed menes den føderale regering og store statslige, halvstatslige og private virksomheder hjemmehørende i Moskva. Hvortil kommer, at Moskva har sine egne interesser i forhold til regionen, interesser, der, for nu at sige det mildt, ikke altid er sammenfaldende med regionens og stiller sig i vejen for regionens integration i Østersøregionen, der synes at være alfa & omega, hvis den økonomiske vækst skal fortsætte, ikke mindst efter 2016, når reglerne for den økonomiske frizone ændres. Afhængigheden af Moskva kommer nok tydeligst til udtryk i er de gigantiske investeringsprojekter, som ikke altid nyder opbakning i regionen og, hvad der er nok så vigtigt, ikke altid bidrager til en forbedring af det erhvervsmæssige samarbejde med Polen, Litauen og andre nabolande, slet ikke på langt sigt (måske de heller ikke skader, men nok så vigtigt er, at de ikke bidrager til en forbedring af samarbejdet). Eksemplet par excellence på en megainvestering foretaget af Moskva, der ikke just nyder opbakning i Kaliningrad oblast', og som næppe bidrager til det erhvervsmæssige samarbejde på tværs af grænser, er det store atomkraftværk, der med en kapacitet på 2400 MW er beregnet på det tyske marked. Beslutningen herom blev taget i 2009 i Moskva i en uheldig alliance mellem daværende premierminister Vladimir Putin og det statslige Rosatom. Den første reaktor ventes taget i brug i 2017, den anden i 2018.

Den anden store barriere, som jeg vil fremhæve, vedrører den skævvredne erhvervsstruktur, som betyder, at mange virksomheder har fokus på import og handel frem for produktion og forarbejdning. Skal Kaliningrad oblast' nå de opstillede mål i den regionale regerings strategi og program, er det altafgørende, at der finder en omstilling af produktionen sted inden for industri, landbrug og andre mindre erhverv, så regionens virksomheder kan begå sig på det europæiske nærmarked i konkurrence med virksomheder fra blandt andet Polen, Tyskland og Danmark. Det er lettere sagt end gjort, ikke mindst fordi det fordrer et ganske anderledes *mind set*. Et eksempel, jeg selv holder meget af, er ravindustrien. Så meget som 90% af verdens ravforekomster findes i Kaliningrad oblast'. Virksomheden, der udvinder rav, er en af regionens sværvægtene. Men det er

så som så med forarbejdningen. Langt størstedelen eksporteres næsten uforarbejdet. Hvad mere er: Det rav, der forarbejdes og bruges til smykker og andet, er helt sikkert ikke konkurrencedygtigt på et dansk marked. Dertil er designet alt for langt fra dansk smag. Resultatet er tabt indtjening for regionen.

Den tredje og sidste barriere for fortsat økonomisk vækst i regionen, som jeg vil fremhæve, er fraværet af en demokratisk, velfungerende og troværdig stat, der følger et armslængdeprincip i forhold til den private sektor. Her er tale om en barriere, som Kaliningrad oblast' har til fælles med det øvrige Rusland (og for den sags skyld de fleste andre lande i det tidligere Sovjetunionen). Den udgør for mig at se den altoverskyggende barriere, hvorfor jeg vil vie den særlig opmærksomhed.

Jeg fokuserer på den regionale regering i Kaliningrad oblast'. Det er en klar indsnævring, idet staten i Kaliningrad oblast' også omfatter mange andre institutioner, heriblandt Ruslands præsident og hans repræsentant i regionen, den føderale regering, regionens дума og domstolene.

Den regionale regering har ikke et folkeligt mandat. Den står ikke til ansvar over for den folkevalgte дума, men derimod guvernøren, der er øverste leder af den regionale regering, og som er udpeget af Ruslands præsident. Det er guvernøren, der udnævner de øverste ledere inden for den regionale regering, heriblandt dens viceformænd (ret beset, viceguvernører), ministre og såkaldte »befuldmægtigede repræsentanter« for guvernøren i думаen og ved domstolene. Han skeler, ikke uden grund, mere til den regionale repræsentant for Ruslands præsident end til den regionale дума og dens komiteer. Det er ikke den regionale дума, der er drivkraften i det lovforberedende arbejde, det er den regionale regering. Думаen har mest af alt karakter af et rådgivende udvalg, om end den endeligt skal vedtage ny lovgivning. Det kan ske, at et særligt betydningsfuldt medlem af думаen skal tages med på råd i forbindelse med udarbejdelsen af en ny lov, men det hører til sjældenhederne. Der er derfor ikke noget at sige til, at befolkningen, i det omfang det er muligt, hæfter sig mere ved guvernørens og den regionale regerings gøren og laden end ved, hvad der sker i думаen – så meget mere som думаen, givetvis på grund af dens manglende indflydelse, ofte minder mere om en diskussionsklub uden mål og med end om et parlament.

»Velfungerende«, »effektiv« og »dynamisk« er ikke ord, man umiddelbart forbinder med den regionale regering, om end der er undtagelser, der bekræfter reglen. Det er der mange grunde til.

Én grund er, at guvernøren og den regionale regering så langt fra bestemmer alt. Moskva er tit inde over. I dagligdagen er det vigtigste, at mange af ministerierne i den regionale regering ikke kun refererer til guvernøren, men også til de tilsvarende ministerier i Moskva. Således refererer det regionale økonomiministerium også til det føderale økonomiministerium, som det er i løbende kontakt med. Det kan give sig udslag i, at beslutninger må omgøres eller i det mindste udskydes. Koordineringen er ikke altid på plads, ikke engang i samme ministerium,

selv om de fleste ikke tæller mere end rundt regnet 50 ansatte (tidligere hed ministerierne da også »departementer«). I 2010 bød afviklingen af den årlige kapsejlad, kaldet Cup of Three Governors, på et underholdende eksempel på manglende koordinering med Moskva: Kapsejladens, der har deltagelse af flere hundrede både fra Kaliningrad oblast' og nabolandene, er beregnet på at styrke samarbejdet på tværs af landegrænser. Blandt arrangørerne er guvernøren for Kaliningrad oblast'. Hvad der skete i 2010, var, at den uventet blev forstyrret af en militærøvelse i russisk farvand arrangeret af Den Baltiske Flåde, der har hjemme i Kaliningrad oblast', men refererer til det russiske forsvarsministerium, ikke den regionale regering. Den Baltiske Flåde så til, at alle polske både blev standset, da de nåede den polsk-russiske grænse.

At Moskvas politik i forhold til Kaliningrad oblast' så tilmed har været, mildt sagt, svingende (det bedste eksempel er nok den økonomiske frizone og lovgivningen herom), gør kun ondt værre.

En anden grund til den regionale regerings mangel på effektivitet er, at de horisontale bånd mellem ministerierne i den regionale regering er begrænsede, hvilket betyder, at den ene hånd ikke altid ved, hvad den anden laver, heller ikke internt i den regionale regering. Her gemmer sig en af forklaringerne på de mange administrative barrierer for private virksomheder, navnlig små og mellemstore. Foreslår man i al uskyldighed, at man går to etager op for at høre, hvad de mener i finansministeriet om dette eller hint, kan det fremkalde øjne så store som møllehjul.

En tredje grund er ledelsesstilen. En leder er en leder, det være sig en minister eller afdelingschef, og bør behandles som sådan. Det lægger unægteligt en dæmper på diskussionen med det resultat, at gode, nye ideer og forslag ikke altid kommer på bordet. Det er et forhold, som især de unge reagerer på, om ikke på anden måde, så ved at finde et nyt job uden for den regionale regering. Selv vil jeg aldrig glemme den begejstring, som ansatte i økonomiministeriet gav udtryk for, da den nyudnævnte økonomiminister på et møde lod forstå, at han jo ikke var ekspert på det pågældende område, hvorfor han opfordrede Boris, Sergej og andre til at komme på banen. Det var en ny, højt værdsat stil.

Endelig er der troværdigheden (eller manglen på samme). Bredt i befolkningen er der en mistillid til den regionale regering. Den opfattes ikke som troværdig. Med god grund. Skønsprincipper spiller en stor rolle i forvaltningen, hvilket betyder, at forskellige virksomheder og borgere behandles på forskellig vis; åbenheden om budgetlægningen og, ikke mindst, anvendelsen af de offentlige midler er begrænset, hvilket giver næring til alskens spekulationer, både rigtige og forkerte; og uformelle netværk er som regel meget vigtigere end de formelle, hvilket gør, at beslutninger ofte tages på steder langt fra den regionale administrations korridorer. Nok så vigtigt er, at der for nogle, navnlig ledende medarbejdere i den regionale regering gælder det forhold, at ingen, heller ikke de selv, ved, hvor de er om et

år. Måske de er at finde i en af de helt eller delvist statsejede virksomheder, måske de er i den private sektor. Man holder forskellige muligheder åbne, hvorfor der helt naturligt breder sig en mistanke om, at det ikke altid er den regionale regerings interesser, sådan som de er nedfældet i strategier, programmer og planer, der varetages. Nu og da får befolkningen et indblik heri, når en korruptionsskandale kommer på avisernes forside.

Alt i alt er der næppe tvivl om, at fraværet af en demokratisk, velfungerende og troværdig stat, ud over at skabe almindelig mistillid i befolkningen over for »magtens mænd«, udgør en alvorlig hæmsko for den økonomiske og sociale udvikling i regionen. Mange virksomheder lider herunder.

Ikke glemme Kaliningrad

Hvordan ser fremtidsudsigterne ud, og hvad kan EU og andre i Vest gøre for at bidrage til, at Kaliningrad oblast' når de mål, den regionale regering har sat sig?

Fremtidsudsigterne ser nogenlunde ud, ikke mindst fordi der i regionen er en udbredt erkendelse, også langt ind i den regionale regering, af, at regionen kan og skal integreres i Østersøregionen, at Moskva, ret beset, har brugt og stadig bruger regionen som et instrument i dets udenrigspolitik, og at etableringen af en velfungerende markedsøkonomi, hvor lov og orden, ikke personlige forbindelser, kontakter og alskens studehandler, hersker, er uomgængelig. Der står intet i denne artikel, som ikke også kan læses og høres i regionen. Hele forløbet op til indførelsen af den visum-fri grænsezone mellem Rusland og Polen, der trådte i kraft i 2012, giver begrundet håb om, at nye tider er på vej i forholdet mellem Kaliningrad oblast' og Moskva. Den visumfri grænsezone var ikke Moskva's kop te, men kom i stand på baggrund af pres fra Polen og også den regionale regering med guvernøren i spidsen. Den regionale regering sendte adskillige appeller til Moskva herom.

EU og andre i Vest, det være sig nabolande, organisationer og virksomheder, kan i virkeligheden ikke gøre så meget for at fremme den økonomiske og sociale udvikling. Det er, når alt kommer til alt, op til Kaliningrad oblast' selv, i en tæt dialog med Moskva, at sikre, at de opstillede mål nås.

Hermed ikke være sagt, at det er uden betydning, hvad vi gør. Ikke mindst EU har, sammen med Polen og Litauen, stor indflydelse på udviklingen i regionen. Det bør derfor hilses velkomment, at den nye udgave af EU's handlingsplan for Østersøstrategien nævner Kaliningrad oblast' hele 11 gange. Det værste, vi kan gøre, er at glemme Kaliningrad oblast'. Kun ved at forholde os til den kan vi understøtte reformkræfterne i regionen, der meget vel ved, at regionens fremtid ligger i Østersøregionen mere end i Rusland. Gør vi det, får vi efterhånden en mere økonomisk ligestillet nabo, hvilket er i vores egen økonomiske og sikkerhedspolitiske interesse – og her og nu den positive oplevelse, det er at finde ud af, at Kaliningrad oblast' er meget mere end Kant, ødelæggelsen af Königsberg under 2. Verdenskrig og Sovjeternes Hus. Heldigvis.

LITTERATUR:

Eurostat, website (ec.europa.eu/eurostat).

Kaliningrad Oblast' Statistik: *Kaliningradskaja oblast' v cifrach, 2012*. Kaliningrad, 2012.

Kretinin, G.V, et al.: *Ocerki isorii Vostocnoi Prussii*. Kaliningrad, 2004.

Regeringen i Kaliningrad oblast', website (www.gov39.ru).

Regeringen i Kaliningrad oblast': *Programma social'no-ekonomiceskogo razvitija Kaliningradskoj oblasti na 2007-2016 gody*. Kaliningrad, 2006.

Regeringen i Kaliningrad oblast': *Strategija social'no-ekonomiceskogo razvitija Kaliningradskoj oblasti na dolgosrocnuju perspektivu*. Kaliningrad, 2012.

Rogoza, J., et al.: *A captive island – Kaliningrad between Moscow and the EU*. Warszawa, 2012.

Rosstat: *Demograficeskij ezegodnik Rossii – 2010*. Moskva, 2010.

Rosstat: *Regiony Rossii – Osnovnye charakteristiki sub'ektov Rossijskoj Federacii – 2011*. Moskva, 2011a.

Rosstat: : *Regiony Rossii – Social'no-ekonomiceskie pokazateli – 2011*. Moskva, 2011b..

Rosstat: *Rossijskij statisticeski ezegodnik – 2012*. Moskva, 2012.